

Gion Nándor

Krisztus katonái a Görbe utcából

Gion Nándor hátrahagyott írásai, V. rész*

Személyek:

Nagy István (25-30 éves)

Kuka Pali (25-30 éves)

Szakács György (25-30 éves)

Bakos Péter (25-30 éves)

Harmat János (25-30 éves)

Kuglic József (25-30 éves)

Nagy Istvánné (20-25 éves)

Szenci, a boltos (50-60 éves)

A pap (50-60 éves)

Povazsánszki, a halász (35-40 éves)

I. férfi

II. férfi

Katonatiszt

Főcím, bejelentés.

Zsúfolt katolikus templom. Nagypéntek esti mise. A pap az oltár előtt térdel a ministránsokkal, a hívők a padokban az ilyenkor szokásos egyházi éneket éneklik. A padsorok és az oltár között, a fal mellett Krisztus koporsója. A koporsót díszegyenruhás, sapkás Krisztus-katonák őrzik, kivont karddal. Hatan vannak: az első pár Nagy István és Kuka Pali, a második Szakács György és Bakos Péter, a harmadik Harmat János és Kuglic József.

Időnként, amikor szünetel az éneklés, kívülről motorzúgás, szekerek zörgése, kiabálás hallatszik, a jugoszláv hadsereg egységei vonulnak vissza. A mise a vége felé

* A *Forrás* 2017/2. számában megkezdte, 2017/78., 2018/4. és 10. számában folytatta a Gion-életműkiadásból kimaradt írások közzétételét. Az első négy közzététel főként az önéletrajzi feljegyzésekre, a kisprózai művekre, az életmű értelmezése szempontjából fontos interjúkra, az alkalmi beszédekre és a saját művekről írott összefoglalókra terjedt ki. A most közreadott forгатókönyvvel elindítjuk a messze legnagyobb kiadatlan műcsoport: a drámai művek közzétételét is.

közeledik, a pap a befejező ceremóniát végzi. Szakács György halkan megszólal Nagy István mögött.

Szakács: Vigyázz azzal a vacak karddal, mert még levágod a füled. Hallod, egyszer egész biztosan levágod azt a klepa füledet.

Nagy Istvánnak elkomorul az arca, de nem mozdul, nem válaszol.

A mise véget ér, az emberek tódulnak kifelé a templomból, de többen a koporsóhoz járulnak, térdet hajtanak, rövid imát mormolnak, köztük egy fiatal lány is, a későbbi Nagy Istvánné. Ő is térdet hajt, úgy tesz, mintha imádkozna.

Nagy Istvánné: Megvárjalak?

Nagy Istvánnak csak a szeme mozdul, a lányra néz, alig észrevehetően megrázza a fejét.

Nagy István: Egész éjjel itt kell maradnom.

Nagy Istvánné: Holnap?

Nagy István: Várj meg a körmenet után.

Szakács: Ha addig le nem vágja a fülét.

A pap rosszállóan néz rájuk az oltár előtt, a lány felkel, kifelé indul, Szakács György hosszan bámul utána. A templom lassan kiürül, őrségváltás következik.

A sorozatnyitó darab, a *Krisztus katonái a Görbe utcából* című forgatókönyv a Délvidék történetének talán legproblémásabb időszakában, 1941–1944-ben játszódik, így nem párhuzam és folytatás nélküli a Gion-prózában sem. Cselekménye ott indul, ahol a *Latroknak is játszott* című regénytetralógia második része, az 1976-ban Újvidéken megjelent *Rózsaméz* véget ér: 1941 húsvétján, a jugoszláv csapatok ki- és a magyar csapatok bevonulásával. Ráadásul mindkét mű főhősei – Gallai István és felesége, Teréz, illetve Nagy István és felesége, Terike – is az író nagyszüleiéről lettek mintázva, így az életmű összefüggésrendszerében nagyjából „azonosnak” tekinthetők. Gion prózájában az időszak – valószínűleg a forgatókönyvet megelőző – kidolgozása a *Történetek egy régi forgópisztolyról* című elbeszélésfüzér, amely 1975 elején jelent meg folytatásokban a *Magyar Szó* című vajdasági napilapban. Ezt követte az 1977-es *A kárókatona még nem jött vissza* című regény, amely allegoriaként dolgozza fel az említett időszakot (vö. Forrás 2015/3., 60–76.). Az 1941–1944-es időszak legteljesebb, legegyszerűsebb kidolgozására pedig már az író Magyarországra települése, illetve a rendszerváltás után kerülhetett sor az először 1996–1997-ben a *Forrásban* közölt *Ez a nap a miénk* című regényben.

Jelen jegyzet nem vállalkozhat a most közölt drámai mű és prózai „társai” tüzetes összehasonlító elemzésére. Ám az mindenképpen megemlítené, hogy – cselekményének sok-sok párhuzamával, szereplői(név)nek egyezésével – a drámai mű legközelebbi prózai rokona a *Történetek egy régi forgópisztolyról*. Ám míg a *Történetek...* a kisgyermek (író) szemszögéből, nagyanyja („Nagy Istvánné Terike”) elbeszélései segítségével visszatekintve, és így kissé tompítva, sőt nosztalgiaik hozzáadásával – addig a *Krisztus katonái* és az *Ez a nap a miénk* az elbeszélt történet jelen idejében, a maguk véres valóságában mutatják be a második világháború bácskai éveit. Természetesen az időszakot feldolgozó művek közül a *Krisztus katonái* a legdrámaibb. És talán a legvéresebb is: az író ebben a nagyapjáról mintázott örök túlélő főszereplője kivételével minden címszereplőjét is kivégzi. Ám nagyon fontos különbség a történeti tények és az *Ez a nap a miénk*, illetve a *Krisztus katonái* között, hogy míg a valóságban és az *Ez a nap a miénkben* a bácskai magyar férfiakat 1944 őszén-telén a jugoszláv partizánok már a front elvonulása után tizedelték meg, a – gépirás típusából és a papír fajtájából is következtethetően – még bőven a rendszerváltás előtt Jugoszláviában írott *Krisztus katonái*ban a Tito partizánjai által véghez vitt etnikai tisztogatás politikai okból szóba sem kerülhetett. A forgatókönyv a front megérkezéssel zárul, 1944 őszének-telének eseményeiről majd csak a már a rendszerváltás után Budapesten írt *Ez a nap a miénkben* olvashatunk nyíltan. (A *Krisztus katonái*ban még csak a háborús körülményekre „fogva” utalhatott Gion a partizánok tetteire: a bácskai magyar férfiak nagy vereszettségére.)

A szöveget az író hagyatékában (OSzK Kézirattár, Fond 583.) lévő gépiratból dr. Nagy Géza felesége segítségével rögzítette. Az ő munkájukat és Gion Eszternek a forgatókönyv közreadásához való hozzájárulását ezúttal is köszöni e sorok írója, Kurcz Ádám István.

Másik hat Krisztus-katona jön be, az eddig őrt állók pedig a sekrestyébe vonulnak, a sor felbomlik, az oltár előtt mindannyian térdet hajtanak és keresztet vetnek. Bakos Péter Nagy István mellé sodródik. Halkan kérdezi:

Bakos: A Szakács Gyuri megint elkezdte?

Nagy István: Megint.

Bakos: Terike miatt?

Nagy István: Egy időben sokat koslatott utána.

Bakos: Miért nem pofozod meg?

Nagy István: Mást fogok vele csinálni.

Bakos: Mit?

Nagy István: Levágom a fülét.

Bakos: Ezzel a vacak játékkarddal?

Nagy István: Majd megélesítem.

Beérnek a sekrestyébe, leveszik a süvegüket, leteszik a kardjukat, padokra ülnek. Nagy István mutogatni kezd Kuka Palinak, küldi valahová, hogy szerezzen egy kaszakövet, mert meg akarja élesíteni a kardját, hogy levágja Szakács Gy. fülét.

Kuka Pali előbb megdöbbenve néz, azután szélesen elvigyorodik és kimegy a sekrestyéből.

Szakács: Ezt a hülyét nem szabadna beöltöztetni Krisztus katonájának. Szégyellem nagyon, hogy ilyenekkel kell őrt állnom.

Bakos: Senki sem kényszerít rá.

Szakács: Nem szeretem a beteg embereket.

Kuglic: Csak süketnéma. És megy Nagy Pista után mindenhova, mint a kutya.

Nagy István: Nincs neki senkije, örül, ha emberek között lehet. Nagyon boldog, ha egyszer egy évben szépen felöltöztetik és őrt állhat Krisztus koporsójánál.

Szakács: A beteg embereket el kellene különíteni az egészségesektől. Ez lenne a dolgok rendje.

Kuglic: Kuka Pali nem beteg. Csak süketnéma.

Kintről behallatszik a visszavonuló katonaság zaja, egy ideig valamennyien arra figyelnek. Szakács elvigyorodik.

Szakács: Nagyon hangosan vonulnak vissza.

Harmat: Néha szerencse az, ha valaki süketnéma. Nem viszik el katonának. Nem lövik agyon a háborúban.

Kuglic: Itt nem lesz háború. A jugoszláv hadsereg eltakarodik, a magyarok bevonulnak, és kész. Ismét Magyarország leszünk.

Bakos: Közben háború van.

Kuglic: De nem itt. Itt nem hagynak lövöldözni.

Bakos: Majd elvisznek oda, ahol lövöldöznek.

Harmat: Rosszat álmodtam az éjjel. Szép nagy búzatáblában jártam, simogattam a kalászokat, aztán a búzaszálak egyszerre csak kökénybokrokká váltak, mindenütt kökénybokrok álltak, rengeteg érett kökénnyel, aztán a kökény szederré változott, szederindák fonódtak a lábamra, az indákból meg kígyók lettek és a vállamra másztak. Nagyon rossz érzés volt, halálra rémültem... Engem biztosan elvisznek katonának.

Szakács: Magyar katona leszel. Valamennyien magyar katonák leszünk.

Nagy István: Én nem. Én egyik fülemre süket vagyok.
Csodálkozva néznek rá, ezt eddig senki sem tudta. Nagy I. elmosolyodik.

Nagy István: A jugoszláv hadseregből is kiszuperáltak.
Bakos: Háborúban az alighanem kevés lesz.
Nagy István: Ha kell, megsüketülök mindkét fülemre.
Szakács: Nem vagy te süket egyik füledre sem.
Nagy István: Civilben nem. Civilben megnősülök.
Szakács: Megnősülsz? Mikor?
Nagy István: Hamarosan. Már be vagyunk jelentve a papnál.
A többiek felugrálnak, vállon veregetik Nagy Istvánt. Csak Szakács húzódik félre.
Bejön Kuka Pali, mutogat valamit Nagy Istvánnak, de az nem veszi észre.
Szakács: Mit mutogat ez a hülye?
Nagy István néhány jelet vált a süketnémával.
Nagy István: Azt mondja, hogy rengeteg katona megy az úton.
Szakács: Halljuk. Egyre sebesebben pucolnak hátrafelé.
Kuka Pali elővesz a zsebéből egy kaszakövet, odaadja Nagy Istvánnak. Az megnézi, ráköp, aztán élesíteni kezdi vele a kardját.
Kuglic: Mi a jó istent csinálsz?
Nagy István: Megélesítem a kardot. Holnapra olyan éles lesz, mint a borotva.
Szakács: Tudtam én! Tudtam, hogy az lesz. Olvastam valahol, hogy ha valamit sokáig mondogatsz valakinek, az előbb-utóbb megteszi. Nagy Pista is le fogja vágni a saját fülét. Azért élesíti a kardját. Igaz?
Nagy István: A te füledet fogom levágni, tökök. Azért élesítem.
Hirtelen csönd lesz, aztán kitör a röhögés. A pap jön be halkán, egy ideig nézi a jókedvű Krisztus-katonákat.
A pap: Szeretem, ha jókedvűek vagytok.
Kuglic: Nagy Pista le fogja vágni a Szakács Gyuri fülét.
A pap: Ne emeljetez kezet egymásra. Csúnya idők lesznek itt anélkül is. Legalább ti ne emeljetez kezet egymásra.
Szakács: Miért lennének csúnya idők?
A pap: Háború van. Gyilkolják egymást az emberek. Ti pedig fiatalok vagytok.
Harmat: Csak vicceltünk, tisztelendő úr.
A pap: Szeretném, ha a háború után megint itt lennétek mind a hatan. És újból együtt őriznétek Krisztus koporsóját.

Feltámadási körmenet nagyszombat estéjén. Hosszú embersor kígyózik, körbejárják a templomot, harsányan énekelnek.

A menet élén a pap halad, mögötte viszik Krisztus koporsóját, tizenkét Krisztus-katona kíséri kivont kardokkal. Nagy István mögött Szakács György lépked, énekszó közben hangosan beszél.

Szakács: Kapa való a te kezvedbe, meg kasza, nem pedig ilyen éles kard. Ez csak bajt hoz rád, meglátod. Egy rossz lépés, és levágod a füled. Fogadjunk, hogy levágod azt a klepa füledet, még mielőtt véget érne a körmenet.

Nagy István merev arccal lépked, nem válaszol. Az éneklő emberek lassan megkerülik a templomot, a körmenet rendben visszatér a templomba.

Krisztus koporsóját visszateszik a helyére, hat katona mellette marad, Nagy Istvánék bevonulnak a sekrestyébe. Bakos vállára csap Kuka Palinak.

Bakos: Ezzel is végeztünk. Most egy évig megint rongyokban fogsz járni.

Szakács: Az illik hozzá, nem a díszgyenruha. A hülyék maradjanak hülyéknek, a parasztok maradjanak parasztoknak. Kapát a kézbe, a kardot bízzák másokra. A körmenet alatt Nagy Pista egy hajszál híján levágta a fülét. Ha kicsit tovább tart a körmenet...

Nagy István hirtelen mozdulattal Szakács torkának szegezi a kardját.

Nagy István: Ne mozdulj, mert átszúrom a torkodat.

Szakács hátrálni kezd, a többiek nevetnek.

Szakács: Megőrültél?

Nagy István most a szemének szegezi a kardot. Szakács kétségbeesetten néz a többiekre, megpróbálja viccként felfogni a dolgot, mosolyogni próbál, de érzi, hogy Nagy István komolyan fenyegetőzik.

Nagy István: Kiszúrom a szemed, ha megmozdulsz.

Nagy István hirtelen felemeli a kardot, suhint vele, lemetszi Szakács György bal fülét. Szakács felordít, arcát előnti a vér, a többiek csak most döbbennek rá, hogy Nagy István nem tréfált.

Hárman Szakácshoz ugranak, próbálják elállítani a vérzést. Nagy István a sekrestye közepén áll. Kuka Pali ámulva függeszti rá szemeit, elismerően bólint, Nagy István suhintását utánozza, ismét bólint.

Belép a pap. Szörnyülködve néz körül, a földről fölemeli a levágott fület.

Lassan Nagy Istvánhoz fordul.

A pap: Miért tetted ezt, fiam?

Nagy István: Megígértem neki.

A pap: Isten házában nem szabad vérnek folynia. Legalább itt ne folyjon vér.

Nagy István: Magamnak is megígértem.

A pap: Ezt a kardot vidd el innen. Soha többé ne hozd be a templomba. Vidd innen!

Nagy István: Elviszem.

Templom előtt.

Mennek haza az emberek. Nagy István és Kuka Pali most már kopott „civil” ruhában ballagnak. Hirtelen csatlakozik hozzájuk Nagy István menyasszonya, észreveszi a kardot.

Nagy Istvánné: Mit akarsz azzal a karddal?

Nagy István: A tisztelendő úr nekem adta. Hogy mindig emlékeztessen bűnös cselekedetemre. Majd a szobánkban felakasztjuk a falra.

Nagy Istvánné: Nem értem, miről beszélsz.

Nagy István: Levágtam a Szakács Gyuri bal fülét.

Csendben ballagnak, a lány megáll.

Nagy Istvánné: Most megint hülyéskedsz, ugye?

Nagy István: Nem. (Kuka Palira mutat) Kérdezd meg tőle.

Nagy Istvánné: Nem tudok vele beszélni.

Nagy István mutogat valamit a süketnémának, mire az eljártssza a füllevágást.

Nagy István: Ezt megértetted?

Nagy Istvánné: Tényleg levágtad a fülét?

Nagy István: Tényleg.

Nagy Istvánné: Most húsvétkor...

Nagy István: Most volt kard a kezemben.

Szó nélkül mennek tovább, a lány később halkan megszólal.

Nagy Istvánné: Egész életében gyűlölni fog.

Nagy István: Eddig is gyűlölt. Miattad. Ezentúl majd a füle miatt is gyűlölni fog.

Nagy Istvánné: Rossz természetű ember. Nem tud nevetni. És épp húsvétkor...

A karácsonyt mindig jobban szerettem, mint a húsvétot. Karácsonykor szép fehér és tiszta a világ. Betlehemesek járnak a házakat, és mindenütt karácsonyfák vannak. Imádom a fenyő illatát.

Nagy István: Kivárjuk a karácsonyt is.

Nagy Istvánné: A háromkirályok ünnepét is szeretem. Amikor leszedjük a karácsonyfát, és szép lassan elégetjük, hogy minél tovább érződjön az égő fenyő illata.

Néhány jugoszláv katona jön velük szemben. A kocsit közepén baktatnak, mikor eltávolodnak, Nagy István utánuk néz.

Nagy István: Ezek már az utolsók. Reggelre itt lesz a magyar katonaság.

Nagy Istvánné: Nagy felfordulás lesz?

Nagy István: Ne félj, elveszlek feleségül.

Kuka Pali hirtelen megpillant valamit a földön, odaugrik, fölveszi, furcsa rikoltozó hangot hallat, egy forgópisztolyt talált. Átnyújtja Nagy Istvánnak.

Nagy Istvánné: Mi az?

Nagy István: Egy forgópisztoly.

N. Istvánné: Biztosan a katonák dobták el.

Nagy István: Azok már nem hordanak ilyeneket. Ócska, régi pisztoly. Valamelyik mezőőrre lehetett.

Nagy Istvánné: Dobd el a fenébe.

Nagy István: *(Kuka Palira mutat)* A tőkös nagyon örül neki. Van már egy játékkardunk meg egy játékpisztolyunk. Jöhet a háború! Megvédjük magunkat.

Kuka Pali hevesen mutogatni kezd.

Nagy Istvánné: Mit mond?

Nagy István: Ebből akar díszlövéseket adni az esküvőnkön.

Nagy Istvánné: Nehogy megengedd neki!

Nagy István: Persze, hogy nem engedem meg. Hat golyó van benne. Ha kilövi őket, nem tudok újakat szerezni.

Nagy Istvánéknak esküvője a templomban. Szerény esküvő, a fiatal pár mögött 15-20 ember álldogál, köztük a húsvétkor látott Krisztus-katonák, még Szakács György is, egyik füle leragasztva. A két tanú Bakos és Kuglic.

A pap befejezi a szertartást, megáldja őket, kijönnek a templomból.

A templom előtt fényképezkedésre készülődnek. Csoportkép: az ifjú pár és a másik öt Krisztus-katona.

Kissé távolabb, a [hiányzó szó] fejű fényképész mögött két magyar csendőr sétálgat.

Kuglic: Szép szál legények. És mindig szép vasalt, tiszta egyenruhában járnak.

Bakos: Gondolod, hogy olyan tiszta az az egyenruha?

Kuglic: Jelentkeztem csendőrnek.

Mindannyian ránéznek, nem tudják, hogy komolyan beszél-e.

Nagy István: Nafene. Szeretnél ilyen szép kalappal a fejedén sétálgatni?

Kuglic: Könnyebb, mint kukoricát törni.

Nagy István: A kukoricásban fűrjeket, fácánokat meg más érdekes madarakat lát az ember.

Kuglic: Meg aztán, ha csendőr leszek, nem hívnak be katonának. Téged már őszre elkaphatnak.

Nagy István: Engem nem. Ha kell, tök süket leszek.

Kuglic: Majd meglátjuk.

Nagy István: Itthon fogok maradni. A paraszt maradjon a kapánál és kaszánál, meg a gyermekcsinálásnál. Szakács Gyuri is megmondta húsvétkor.

Kuglic: Rá is ment a bal füle. Ő megmenekült a katonaságtól...

Szakács kivételével valamennyien harsányan nevetnek. Elkattan a fényképezőgép.

Nagy Istvánék szobája. Szegényes berendezés, a falon a templom előtt készült csoportkép és a templomból elhozott kard. Nagy Istvánné takarít. Kintről kopácsolás hallatszik, az asszony kimegy a gangra. A gang szélén Kuka Pali ül kalapáccsal a kezében, egy téglát próbál kimozdítani a peremből.

Nagy Istvánék háza és udvara: szoba-konyhás kis falusi ház. Az udvaron tyúkok kapirgálnak. Az udvar el van választva a kertetől. A kert a folyóig húzódik, a víz mellett a kert végében néhány fűzfa.

A vízben, nagy csónakban Povazsánszki, a halász ül, varsákat rak le.

Nagy Istvánék udvarát téglafal választja el a szomszédos, jóval nagyobb ház udvarától. Nagy István a fal mellett egy kis ól körül matat, mellette egy ládában két házinyúl. Az asszony odakiabál Nagy Istvánnak.

Nagy Istvánné: Mit csinál a Pali ezzel a kalapáccsal?

Nagy István: Amit mondtam neki.

Nagy Istvánné: Miért rongálja a gangot?

Nagy István: Hagyjad csak, hadd dolgozzon.

A szomszédból a fal fölött megjelenik az öreg Szenci szakállas arca. Az asszony viszsza megy a lakásba.

Nagy István kiemeli az egyik nyulat a ládából és berakja a kis ólba.

Szenci: Nyulakat fog tenyészteni?

Nagy István: Maguk, zsidók, eszik a nyúlhúst?

Szenci: Persze.

Nagy István: Egyszer majd meghívom nyúlvacsorára. Szapora állatok ezek, hamarosan el leszünk látva nyúlhússal.

Nagy István fülénél fogva kiemeli a másik nyulat is a ládából.

Szenci: Az este betörték a szobám ablakát. Belevágtak egy féltéglát.

Nagy István: Valami részegek lehettek.

Szenci: Tegnap alakulógyűlést tartottak a nyilasok.

Nagy István: Hányan voltak? Három és felen?

Szenci: Nem tudom. Szakács Gyuri köztük van.

Nagy István megsimogatja a nyulat, óvatosan beteszi a másik mellé.

Nagy István: Csak egy szavába kerül, öregem, és levágom a másik fülét is.

Szenci: Lehet, hogy nem ők voltak. Lehet, hogy valami részegek voltak.

Nagy István: Az más. Akkor egyelőre még megmarad a Szakács Gyuri füle.

Szenci most Kuka Pali ténykedését figyel.

Szenci: A Kuka Pali maguknál lakik?

Nagy István: Nem. De állandóan itt lóg nálunk. Nincs senkije. Itt meg jókat röhögünk együtt. Már a feleségem is megszokta, néha már ő is velünk nevet.

Szenci: Szeretném megkérni, hogy segítsen nekem elpakolni a boltban. De nem tudok beszélni vele.

Nagy István: Majd én megmondom neki. Csak előbb elintézzük a gangot.

Szenci feje eltűnik, Nagy István odamegy Kuka Palihoz, aki már kiemelte a gang szegélyéből a téglát, és egy kis üreget kapart alatta. Az asszony is előjön a házból.

Nagy Istvánné: Mit csináltak tulajdonképpen? Minek az a lyuk?

Nagy István: Ide fogjuk rejteni a forgópisztolyt. Majd mindjárt meglátod, hogy milyen ravasz rejtekhely.

Nagy Istvánné: Miért nem dobod inkább a kútba ezt a vacak pisztolyt? Egyszer még bajunk lesz belőle.

Nagy István: Háború van. Fel kell fegyverkeznünk.

Kuka Pali közben előveszi a pisztolyt, olajos rongyba csavarja, behelyezi az üregbe, a téglát visszailleszti a helyére. A téglára pár régi, cúgos cipőt tesz.

Aztán megjártssza, hogy észrevétlenül előveszi a pisztolyt. A cipőket félretolja, kihúzza a téglát, aztán előkapja a pisztolyt, és röhögve utánozza a lövöldözést.

Nagy István is nevetni kezd, aztán az asszony is elneveti magát.

Nagy Istvánné: Mindig hülyéskedtek. Olyanok vagytok, mint a gyerekek.

Késő őszi délután, 10-12 ember álldogál a Szenci boltja előtt, iszogatnak, főleg söröznek. Nagy István kivételével a Krisztus-katonák is ott vannak (Kuglic csendőregyenruhában), külön csoportban söröznek (csupán Szakács nem iszik). Harmatot fogják körül, aki nagyon letörten álldogál.

Kukoricával megrakott kétlovas szekér közeledik, a bakon Nagy István ül feleségével, akinek domborodó hasa előrehaladott terhességről árulkodik.

A szekér a bolt elé ér, megáll. Bakos odamegy a szekérhez.

Bakos: Kiék ezek a szép lovak?

Nagy István: Az öreg Firányié. Fél napra kölcsönadta őket. A télen széthasogattam neki néhány akácfa tuskót.

Bakos: Harmat Janit behívták katonának.

Nagy István leugrik a szekérről.

Nagy István: Hát akkor, vitéz úr, kérjen nekem is egy üveg sört az öreg tököstől.

Harmat bemegy a boltba, a csendőregyenruhás Kuglic végignézi Nagy Istvánt.

Kuglic: Elég koszos vagy, hallod-e. Krisztus katonájaként szebb voltál.

Nagy István: Te is.

Bakos végignézi valamennyiüket. Gúnyosan megjegyzi:

Bakos: Gyönyörűen nézünk ki mindannyian. A Görbe utcai Krisztus-katonák.

Nagy István: A vitéz úr elég bánatosnak látszik.

Bakos: Te is bánatos lennél a helyében.

Szakács: Nem értem, miért lógatja az orrát. Mire a frontra érnek, a németek már régen megnyerik a háborút. Kár, hogy mi csak ilyen lagymatagon segítjük őket. Szálasi már régen megmondta...

Bakos: Menj a fenébe azzal a kurvával!

Harmat visszajön a sörökkel, mindenki elvesz egy üveggel, csak Szakács utasítja vissza. Ő eloldalog a társaságtól, a szekérhez megy.

Szakács: Ilyen állapotban is dolgoznod kell?

Nagy Istvánné: Bírok még dolgozni. Engem az anyám aratás közben szült meg.

Szakács: Csúnya életed lehet.

Nagy Istvánné: Szép életem van. Nagyon szép.

Szakács: Mi benne a szép?

Nagy Istvánné: Rengeteget nevetünk.

Szakács: Min nevettek?

Nagy Istvánné: Mindenben. Mi mindenben tudunk nevetni.

Szakács: Nem értem, mi ebben a szép, ha...

Nagy Istvánné: Mondd, miért nem mész innen a fenébe. Igyál meg inkább egy üveg sört.

Szakács hangosan válaszol, szavait mindenkire intézi:

Szakács: Én zsidó boltos söréből nem iszom! Ez a bolt szégyene az utcának.

Nagy István: Be kellene zárni.

Szakács: Igen. Be kellene zárni. Vagy tisztességes ember kezére adni.

Nagy István: A zsidókat meg legjobb lenne elkülöníteni a tisztességes emberektől.

Szakács: El kell különíteni őket.

Nagy István: És a betegeket is az egészségesektől.

Szakács: Betegeket is az egészségesektől.

Bakos: A félfülűeket is el kellene különíteni?

Hangos röhögés, Szakács dühösen elhallgat, azután égő arccal elmeleg a bolt elől. Harmat Nagy Istvánhoz fordul.

Harmat: Bár az én fületem vágtad volna le. Akkor én is innen a bolt elől nyerném meg a háborút.

Kora reggel.

Nagy Istvánék udvarában. Nagy István a gangon ül, kukoricát morzsol, a felesége már „mindennapos” állapotban a baromfit eteti.

Lenn a vízen a nagy halászcsónakban most is Povazsánszki vizsgálgatja a varsákat, gyakran néz Nagy Istvánék felé. Nyílik a kapu, Bakos jön be az udvarba, bólint Nagy Istvánnak, aztán leül mellé, segít morzsolni.

Nagy István: Korán keltél.

Bakos: A szerb részen razziáznak a csendőrök.

Nagy István: Mit keresnek?

Bakos: Már találtak is. Röpiratokat meg fegyvert. Letartóztatások is voltak. Mások meg bujkálnak.

Nagy István: Nálad voltak már?

Bakos: Kik?
Nagy István: A csendőrök.
Bakos: Miért jönnének hozzám? Mondtam, hogy...
Nagy István: Csak kérdeztem.
Bakos: Mondtam, hogy a szerbeknél razziáznak.
Egy ideig csendben morzsolják a kukoricát.
Nagy István: Hányan vannak?
Bakos: Kik?
Nagy István: Akiket nálam akarsz elrejtteni.
Bakos meglepetten néz Nagy Istvánra, rövid szünet után válaszol.
Bakos: Hárman.
Nagy István: Meddig maradnának?
Bakos: Estig. Csak estig. Éjjel kiszöknek a határba.
Nagy István: Mostanában már elég kopasz a határ.
Bakos: Van hol meghúzódnium. És ott fegyverük is lesz.
Nagy István: Ti tudjátok.
Bakos: Akkor jöhetnek?
Nagy István: Persze. Hol vannak?
Bakos: Povazsánszki csónakjában.
Bakos felkel, kimegy az udvar közepére, körülnéz, aztán int Povazsánszkinak. A halász lassan elindul csónakjával Nagy Istvánék kertje felé.
Nagy István: Ravasz dolog. Nagyon ravasz.
A csónak kiköt. A halász körülnéz, mond valamit, a csónakból a hálók és varsák alól három ember bújjik elő, felosonnak a kerten keresztül az udvarba, és besurrannak a házba.
Nagy Istvánné: Kik ezek?
Nagy István: Estig maradnak. Te nem is láttad őket. Délben azért adjál nekik ebédet. (Bakoshoz) Te pedig segíthetnél a halásznak.
Bakos: Igazad van.
Bakos int Povazsánszkinak, lemegy a kert végébe, beszáll a csónakba. Nagy István az udvarról néz utánuk.
A szomszédból valami zaj hallatszik. Nagy István halkán a falhoz megy és átnéz a szomszédba. Az öreg Szenci egy fészkerfélében rakodik. Nagy István felkapaszkodik, felül a falra, gyanakodva kérdezi:
Nagy István: Mivel kínlódik itt hajnalok hajnalán, öregem?
Szenci előbújik, a nadrágját porolja.
Szenci: Vermet fogok ásni.
Nagy István: Minek?
Szenci: Mit gondol?
Nagy István: El akarja rejtteni az aranyait.
Szenci: Aranyakkal én ma már nem itt volnék.
Nagy István: Hát akkor mit akar elrejtteni?
Szenci: A nagy semmit.
Nagy István: Nem rossz. De kinek rejtje el a nagy semmit?
Szenci: Azoknak, akik majd az aranyaimat keresik. Mert egyszer biztosan keresni fogják.

Nagy Istvánék udvarába Kuka Pali jön be. Nagy István a falról magához inti. Elvigyorodik.

Nagy István: Ha akarja, segítünk magának.

Szenci: Tessék parancsolni. Nagyon fogok örülni.

Nagy István leugrik a falról, Kuka Pali is utánamászik. Bemennek a betonozott padlózatú fészerbe. Tele van mindenféle limlommal.

Nagy István: Hova kívánja a vermet?

Szenci az egyik sarokba mutat.

Szenci: Talán ide. A maga nyulai közelébe.

Megtisztítják a kijelölt sarkot. Nagy István és Kuka Pali csákányt fognak, és kezdik felszaggatni a betont.

Nagy István: Maga el is mehet a bótba öregem. Tudjuk, hogy milyen vermet kell csinálni. Nekünk is rengeteg aranyunk van.

Szenci: Köszönöm. Egyedül talán meg sem tudtam volna csinálni.

Szenci elmegy.

Nagy Istvánék felszaggatják a betont, aztán ásni kezdenek. Délutánra készül el a verem. Hárman nézik.

Nagy István: Ilyennek képzelte?

Szenci: Pontosan ilyennek. Elég sok arany elfér benne.

Nagy István: Estig le is betonozzuk.

Egy ládába vizet, homokot és cementet öntenek, keverni kezdik a betont.

Szenci elmegy, aztán visszatér egy üveg borral. Nagy Istvánék meghúzzák az üveget, és tovább dolgoznak. Esteledik, mire befejezik a munkát. Viharlámpa fényénél simítják el a friss betont.

Szenci: Nagyszerű. Könnyen megtalálható, de azért nem túl könnyen.

Nagy István: Várja meg, amíg megszárad, aztán rakja vissza ezeket a kacatokat.

Szenci: Még egyszer köszönöm. Fizetnék maguknak valamit.

Nagy István: Van még ebből a borból?

Szenci: Van.

Nagy István: Még két üveggel kérünk.

Szenci: Természetesen. De pénzt is adnék.

Nagy István: Pénz nem kell. Majd együtt röhögünk azokon, akik felfedezik az elvermelt aranyat.

Szenci: Én lehet, hogy akkor már nem leszek itt. De azért örülnék, ha legalább maguk nevetnének rajtuk.

Kimennek az utcára, Nagy István és Kuka Pali mutogatnak egymásnak, nevetnek. Szenci kihoz két üveg bort, átadja nekik. Átmennek Nagy Istvánékhoz, még mindig nevetnek. Nagy Istvánné az udvaron van, mosolyogva nézi őket.

Nagy Istvánné: Megint hülyéskedtek? Berúgtatok?

Nagy István: Még nem, de egy kicsit majd berúgunk. Az egyik üveget vidd be annak a három tökösnak. Biztosan a fene eszi őket a unalomtól.

Atadja az üveget az asszonynak, az beviszi a házba.

Nagy István felbontja a másik üveget, iszik belőle, majd átnyújtja Kuka Palinak. Kuka Pali leül a gangra, ő is iszik a borból.

Nagy István cigarettára gyújt, a nyulakhoz ballag, megeteti őket. Az ólban már tíztizenöt házinyúl van.

Az asszony kijön, megáll Kuka Pali mellett, aki tempósan iszogat és cigarettázik.

A folyón alig kivehetően feltűnik egy csónak, lassan közeledik. Nagy István figyel a csónakot, aztán visszamegy a feleségéhez, halkán mondja neki.

Nagy István: Szólj be, hogy igyák meg a bort, aztán szedelőzködjének. Megjött a halász.

Az asszony bemegy a házba. Kisvártatva előbukkan a három ember, gyorsan kezet fognak Nagy Istvánnal, majd a kerten keresztül lesietnek a folyóhoz. Beszállnak és lefekszenek a csónakban.

A csónak lassan eltávolodik a parttól.

Keresztelő a templomban. Nagy Istvánék újszülött fiát egy fiatal lány, a keresztanyja tartja a karjaiban, mellette vigyorogva feszít Kuka Pali, a keresztapa. Mögöttük Nagy István és felesége áll. A pap az ilyenkor szokásos szöveget mondja.

A templom kong az ürességtől, rajtuk kívül senki sincs bent. Befejeződik a keresztelés, a keresztanya átadja a csecsemőt Nagy Istvánnénak.

Indulnak kifelé, de a pap visszatartja Nagy Istvánt.

A pap: Együtt vagytok még mindannyian?

Nagy István: Harmat Jani bevonult katonának.

A pap: De él még?

Nagy István: Él. Csak rossz álmai vannak. Írt nekem egy levelet. Azt írja, hogy minden éjjel rossz álmai vannak.

A pap: A Szakács Gyurival megbékéltél?

Nagy István: Gyűlöl. De azt hiszem, titokban hálás nekem. Fél fülével megsúszta a háborút.

A pap: A karddal mit csináltál?

Nagy István kissé gúnyosan elmosolyodik.

Nagy István: Felakasztottam a falra a szobánkban. Mindennap alaposan megsemlélem.

A pap: Nézd meg magadnak mindennap. Alaposan nézd meg mindennap.

Nagy István a többiek után siet. Kilépnék a templomból. Hideg szél fúj, fázósan összehúzzák magukat. Az utcán nem jönnek emberek. Két csendőr sétál kissé távolabb, az egyik Kuglic József.

Tavaszi délután Nagy Istvánék kertjében. Nagy István és Kuka Pali krumpelit kapálnak. Nagy István felnéz, a kapanyélre támaszkodik. A kerteken keresztül, a kerítéseket átugrálva Bakos és Povazsánszki fut feléjük. Nagy István a kapával meglöki Kuka Palit, és a rohanó emberekre mutat. Tanácstalanul néznek egymásra.

Bakos és Povazsánszki lihegve érkeznek hozzájuk, szólni sem tudnak egy darabig, leguggolnak a földre.

Nagy István: Elfáradtatok?

Bakos: Csendőrök. Házkutatót tartanak.

Nagy István: Nálad?

Bakos: Igen. Meg Povazsánszkinál is.

Nagy István: (*gúnyosan*) Miért tartanának nálad házkutatást? Ilyesmit a szerb részen szoktak csinálni.

Povazsánszki: Le akarnak fogni bennünket.

Nagy István: Értem. Bujtassalak el titeket is estig?

Bakos: Lehet, hogy minden házat átkutatnak az utcában.

Nagy István elgondolkodik, a folyót nézi. Povazsánszkihoz fordul.

Nagy István: Csónakkal nem lehetne?

Povazsánszki: Kilyuggatták a csónakomat. És biztosan figyelik a folyót.

Bakos: Hamarosan ideérnek a csendőrök.

Nagy István: Kuglic Józsi is köztük van?

Bakos: Igen.

Nagy István: Menjetek be a házba. Hátha tudok beszélni vele.

Povazsánszki: Inkább a padlásra...

Nagy István: Ha átkutatják a házat, a padlásra is felnéznek. Menjetek csak a házba. Játsszatok a gyerekekkel. Most tanul járni. Tanítgassátok járni.

Elindulnak, Nagy István int Kuka Palinak, hogy kövesse őket.

Povazsánszki: Legalább fegyverünk volna...

Nagy István: (*vigyorog*) Be vagytok rezelve?

Bakos: Be.

Nagy István: Én is.

Betuszolja őket a házba. Int Kuka Palinak, hogy vegye elő a pisztolyt, ő meg kimegy a ház elé az utcára.

Az utcában csendőrök járnak házról házra. Az utca túloldalán Kuglic közeledik egy másik csendőrrel. Kuglic átkiabál Nagy Istvánnak.

Kuglic: Mindjárt bemegyünk hozzád is.

Nagy István: Miért nem most?

Kuglic mond valamit a másik csendőrnek, közben Nagy István integet neki. Kuglic rövid ideig tétovázik, megint mond valamit a társaságnak, aztán átmegy Nagy Istvánhoz.

Kuglic: Akartál valamit?

Nagy István: Mi a fenét csináltok?

Kuglic: Azt a marha Bakost keressük, meg a halászt. Képzeld el, kezdettől fogva ellenünk dolgoztak. Deportálták a kommunistákat.

Nagy István: Nem létezik!

Kuglic: Pedig így van. Hogy mekkora marha az a Bakos! Ha elkapjuk...

Nagy István: Hagyd, hogy mások kapják el.

Kuglic rövid szünet után válaszol.

Kuglic: Én is jobb szeretném, ha mások kapnák el.

Nagy István: Menjünk be. Megiszunk valamit, és ezzel meglesz a házkutatás is.

Kuglic: Menjünk.

Bemennek, a gangról Nagy István beszél a feleségének.

Nagy István: Kuglic Józsi van itt, házkutatást tart. Hozd ki a pálinkát!

Leülnek. A gang szélén Kuka Pali ül, időközben szétszerelte a forgópisztolyt, alkatrészenként tisztogatja, és most rakja össze. Kuglic észreveszi a pisztolyt.

Kuglic: Neked fegyvered van?

Nagy István: Ócska, régi forgópisztoly.

Kuglic: Be kellett volna szolgáltatnod.

Nagy István: Nem való ez már semmire. Lehet, hogy már lóni sem lehet vele.

Kuglic: El kellene koboznom.

Nagy Istvánné kihozza a pálinkásüveget és a poharakat, leteszi melléjük. Nagy István tölt két pohárba, egyiket átnyújtja a csendőrnek. Az asszony mögöttük áll.

Nagy István: Igyál inkább.

Egyből felhajtják a pálinkát, Kuglic leteszi a poharat, Kuka Palit figyeli. Nagy István újból tölt, a poharat a csendőrnek nyújtja, az elhárítja, feláll. Kuka Pali a golyókat rakja vissza a forgóba.

Kuglic: Előbb ejtsük meg a házkutatást. Körülnézek egy kicsit.

Az ajtó felé indul, az asszony az ajtóig hátrál előre, Nagy István int Kuka Palinak, az helyére löki a forgót, és a pisztolyt Kuglicra fogja.

Nagy István: A házkutatás már megvolt. Vagy nem?

Kuglic sorra végignézi mindhármukat. Az ajtó felé int fejével.

Kuglic: Bent vannak?

Nagy István: Alszik a gyerek. Nagyon nyugós mostanában, örülünk, hogy végre elaludt egy kicsit.

Kuglic: Le kell tartóztatnom őket. A pisztolyt is el kell koboznom.

Nagy István: A tökös nagyon ragaszkodik hozzá. Nem hiszem, hogy kiadná a kezéből.

Kuglic: Egy játékpisztollyal akartok megijeszteni? Lehet, hogy el sem tudja sütni.

Nagy István: Lehet. De ha elsüti, a falat is keresztülyukasztja.

Kuglic: Idehívhatom a társaimat.

Nagy István: Egyszer még feljegyezhetik valahová, hogy nem hívtál senkit.

Kuglic: Hová jegyzik fel?

Nagy István: A másik oldalra.

Kuglic farkasszemet néz Nagy Istvánnal, vívódik, végül a poharáért nyúl, kiissza a pálinkát, elmosolyodik. Az ajtó felé mutat.

Kuglic: Pucoljanak innen minél előbb. A pisztolyt meg ne mutogassátok senkinek.

Kimegy az utcára. A gangon Nagy Istvánné leül férje mellé, hozzábújik.

Nagy Istvánné: Nagyon féltem.

Nagy István: Nincs semmi baj.

Nagy Istvánné: Most is félek. Soha életemben nem féltem ennyire.

Nagy István: Egyszer ezen is nevetni fogunk.

Kint az utcán csendőrök lármáznak, elvonulnak.

Nagy Istvánné: Szeretném, ha csönd lenne körülöttünk. Ha mindenütt csönd lenne. Az emberek halkan beszélgetnének, mint karácsonykor.

Nagy István: Kivárjuk a következő karácsonyt is.

Nagy Istvánné: A szép fehér karácsonyokat szeretem. Amikor minden tiszta és fehér. Gyerekkoromban derékig gázoltam a hóban, és felkapaszkodtam minden lovas szánkóra. Esténként meg a karácsonyfa körül ültünk. Senki sem lármázott.

Nagy István: Hatalmas karácsonyfát veszek neked. A plafonig fog érni.

Nagy Istvánné: A háromkirályok ünnepét is szerettem. Amikor elégettük a karácsonyfát. Imádom az égő fenyő illatát.

Nagy István: Háromkirályok napján kölcsönkérem a Firányiék szánkóját és a lovakat. Kimegyünk a határba és egész nap rohangászunk a havon. Este jövünk haza, és akkor elégetjük a hatalmas karácsonyfát. Darabonként égetjük el, hogy minél tovább érződjék a fenyő illata.

Sűrű hóesés, sima hótakaró a szántóföldeken. Távolról kétlovas szán tűnik fel, egyre közelebb érnek a száguldó lovak. A szánon Nagy István ül a feleségével. Subába burkolózva hajszolják a lovakat, az asszony hangosan nevet. Távolodnak, majdnem eltűnnek, azután ismét felbukkannak. Egy ideig semmi sem mozdul körülöttük, a távolban tanyák füstölő kéményei. Fekete emberkék tünedeznek fel a hóban, rajvonalban az egyik tanya felé indulnak, lassan körülveszik. Nagy István megpillantja őket, nem szól semmit, a lovakat másfelé irányítja. Fegyverropogás hallatszik a távolból.

Nagy Istvánné: Valahol lövöldöznek.

Nagy István: Vadászok. Vadnyulakra, vaddisznókra.

A lovak most már a messziről látszó falu felé vágatnak.

Képváltás: Este Nagy Istvánék szobája, petróleumlámpa világít. A szoba közepén plafonig érő karácsonyfa, körülötte apró gyerek típeg. Nagy Istvánné szedi le a karácsonyfadíszeket. Nagy István az asztalnál ül, cigarettázik. Nyílik az ajtó, Kuka Pali jön be, amint becsukja az ajtót, hevesen gesztikulálni kezd.

Nagy Istvánné: Mit mond?

Nagy István fölkel, pálinkásüveget, poharakat rak az asztalra, tölt magának, iszik.

Nagy István: A Bakost agyonlőtték a csendőrök ma délután. Kint a Subic-tanyánál.

Rövid szünet. Az asszony rakosgatja a karácsonyfadíszeket.

Nagy Istvánné: Nem vadászok voltak?

Nagy István: Nem.

Nagy Istvánné: Hányan haltak meg?

Nagy István: Négyen.

Nagy Istvánné: Kik?

Nagy István: A többi nem ismered.

Kuka Pali az asztalhoz ül, tölt magának. Az asszony leszedi a díszeket a karácsonyfáról. Tepsifélét vesz elő, a kályhából parazsat kotor rá, az edényt az asztalra teszi, letör egy fenyőágat.

Kopognak az ajtón. Nagy István ajtót nyit, Kuglic jön be.

Kalapját ledobja, leül az asztalhoz. Szomorúan néz Nagy Istvánra.

Kuglic: Megkínálsz engem is?

Nagy István tölt neki, a csendőr felhajtja a pálinkát.

Nagy István: Agyonlőttétek a Bakost.

Kuglic tölt magának a pálinkából, iszik.

Kuglic: Ha akkor letartóztattam volna, most talán élne.

Nagy István: Talán. A börtönben.

Kuglic: De élne.

Nagy István: Szeretett kijönni a határba. Szerette a fácánokat, fürjeket, meg a többi madarakat. Még a varjakat is.

Kuglic: Remélem, nem az én golyóm találta el. Egyetlen golyót kapott. Pont a homlokába.

*Nagy Istvánné a parázsra dobja a fenyőágot, fehér füst száll fel.
Kinti kép. Sűrű hóesés, fehér minden.*

Téli nap egy falusi temetőben. Bakos temetése. A sír mellett csak a legközelebbi hozzátartozók és a pap áll. Mögöttük Nagy István és Kuka Pali, kissé távolabb Szakács György. A temetőkapu közelében Kuglic, a csendőr ácsorog, nem tudni, hogy hivatalos kiküldetésben a gyászolókat figyel-e, vagy pedig magánemberként jött egykori barátja temetésére.

A koporsót leengedik a sírba, a sírásók kapkodva kotorják rá a földet. Úgy tűnik, mindenki szeretné mielőbb befejezni a temetést. Amikor a keresztet is felállítják, gyorsan szétszélednek. Ismét esni kezd a hó.

Tavaszi délután. Nagy István és Kuka Pali ráérősen ballagnak az utcán Szenci boltja felé. A boltnál megállnak, a falra nagy betűkkel felírva: Kitartás! A boltban rádió szól, katonai indulókat sugároz.

Nagy Istvánék belépnek. Négy-öt ember álldogál a boltban, nem vásárolni jöttek, a rádióra figyelnek. A boltos a pult mögött piszmog, Nagy István odamegy hozzá.

Nagy István: Szépen kicifrázták a házát.

Szenci: Sokkal szebb volt. Azt is írták, hogy „Éljen Szálasi!” De azt lemostam.

Nagy István: A „Kitartást” meghagyta.

Szenci: Egy kis lelkesedésre szükség van.

Nagy István: Miért nem javította át „kiugrásra”?

Szenci: Hiába.

Nagy István: Povazsánszkiek egyre többen vannak. Az oroszok is egész közel jöttek.

Szenci: Szeretnek bennünket a barátaink.

Nagy István: Vannak még barátaink?

Szenci: Nagyon hűséges barátaink vannak. Csak kissé bizalmatlanok.

A rádió körül álldogálók is felfigyelnek a beszélgetésükre. Az egyik megszólal:

I. férfi: A németek megszállták Magyarországot.

Mindenki hallgat, egy ideig csak a rádióból harsognak az indulók. Nagy István Szencihez fordul.

Nagy István: Igaz ez?

I. férfi: Fél órával ezelőtt bement a rádió.

Szenci: Pestet már megszállták.

II. férfi: Eljönnek ide is hamarosan.

Szenci: Akkor pedig nagyon cifra lesz a bolt fala. Nemcsak kívülről, belülről is. Én meg éppen most rendeltem árut. Még lázmérőket is rendeltem. Leghülyébb zsidó vagyok a környéken.

I. férfi: Sohasem láttam még lázmérőt. Kinek kell az?

Szenci: Sokaknak.

Nagy István: Előbb kellett volna rendelni lázmérőt.

Szenci: Én vagyok a leghülyébb zsidó boltos a környéken.

Nagy István elsétál az ablakig, kinéz az utcára. Emberek járkálnak az utcán, felbukkan Szakács György is. Nagy István a boltoshoz fordul.

Nagy István: Szakács Gyuri még mindig nem jár a maga boltjába?

Szenci: Ezek után lehet, hogy bejön egyszer.

I. férfi: Mindig azt mondogatja, hogy egyszer elérkezik az ő ideje is.

II. férfi: Elérkezett. Elérkezett a félfülűek ideje.

Az emberek ismét elhallgatnak, a rádió recsegeve szól tovább.

Nagy Istvánék udvarában.

Nagy István fülénél fogva egy házinyulat tart a kezében. Asztal az udvar közepén, Kuka Pali nyúlhúst szeletel az asztalon. Ruhaszárító kötélén véres nyúlőr lóg.

Távolról ágyúdörgés hallatszik. Nagy István felemeli a nyulat, a távoli morajra figyel. Amikor csönd lesz, Nagy István tenyere élével a nyúl nyakszirtjére csap. Ismét ágyúdörej, a nyúl rázkódik, vonaglik Nagy István kezében, aztán kimúl. Nagy István lábánál fogva egy faágra akasztja a nyulat, kést vesz elő, nyúzni kezdi.

Ugyanakkor a Görbe utca. Nagy Istvánék háza előtt asszonyok, a bolt előtt férfiak állnak. Beszélgetnek, figyelnek az időnként felhangzó ágyúlövésekre. Az utca másik végén feltűnik Szakács György három német katonával. Az asszonyok, férfiak gyorsan szétszélednek, sietnek haza. Nagy Istvánné benyit az udvarukba.

Nagy Istvánné: Szakács Gyuri jön három némettel.

Nagy István otthagyja a félig megnyúzott nyulat.

Nagy István: Hol vannak?

Nagy Istvánné: Az utca végén.

Nagy István ledobja a kést az asztalra, mutat valamit Kuka Palinak, aztán nekifutásból átugorja a téglafalat. Szenci udvarából megy be a boltba. A boltos egyedül van, a polcokat rendezgeti.

Nagy István: Szereti a nyúlhúst, öregem?

Szenci: Szeretem.

Nagy István: Akkor szedelőzködjön. Meghívom nyúlvacsorára.

Szenci: Korán van még.

Nagy István: Nincs korán. Szakács Gyuri jön az utcában három némettel.

Szenci: Ők is korán jönnek. Egy-két dolgot még el akartam intézni.

Nagy István: Nincs rá idő. Gyerünk, átdobom a falon mihozzánk, aztán a keretek alatt elvezetem Firányiékhöz.

Szenci: Egy-két dolgot...

Nagy István: Idefigyeljen, öreg tökök! Ha ezek egyszer elkapják a szakállát, többé nem engedik el.

Szenci: Öreg szakáll az már...

Nagy István: Ha estig meglapul, az éjszaka kivezetem a határba Pavozsánszkiékhöz. Ott biztonságban lesz. Néhány nap múlva már visszajöhet velük.

Szenci: A határba?

Nagy István: Igen.

Szenci: A varjak közé?

Nagy István: A fene ott egye meg a varjakat!

Szenci: Nem kedvelem a varjakat. Erőszakos madarak. A városi madarakat szeretem: a fecskéket meg a feketerigókat. Nagy városi parkban szeretnék most sétálni, ahol feketerigók fészkelnek. Gyermekkoromban egyszer...

Nagy István: Bevárja őket?

Szenci: Csinálom a magam dolgát. Nem akar vásárolni valamit? Szívesen kiszolgálom.

Nagy István: Semmit sem akarok vásárolni.

Szenci: Hittelbe sem?

Nagy István: Hittelbe sem.

Szenci lehajol, a pult alatt kotorász, csomagol valamit. Felemelkedik, kis csomagot tart a kezében. Megkerüli a pultot, Nagy Istvánhoz megy, átnyújtja neki.

Szenci: Tessék. Ajándékba adom.

Nagy István: Miért?

Szenci: Mert én vagyok a leghülyébb zsidó boltos a környéken. Különben már régen meggazdagodtam volna, és nem lennék itt.

Nyílik az ajtó, Szakács lép be, egy német tiszttel és két német katonával.

Szakács: Mi van a kezében?

Nagy István: Vásároltam...

Szakács Nagy Istvánhoz lép, kikapja kezéből a csomagot, a pulthoz csapja, csörrenés hallatszik. A két német katona Szencit kutatja át. Szakács kibontja a csomagot, kilenc lázmérő van benne, az egyik összetört, higanygömböcskék futkároznak a csomagolópapíron.

Szakács: Mi ez?

Nagy István: Lázmérők. Egyet összetörtél. Kifolyt belőle a higany.

Szakács: Minek neked ennyi lázmérő?

Nagy István az ujjával lökdösi a kis higanygömböket.

Nagy István: Hasznos dolgok ezek. Beteg embereknek.

A tiszt parancsot ad, a katonák elvezetik Szencit. A tiszt kutatni kezd a pult alatt meg a polcokon. Mond valamit Szakácsnak.

Szakács: Hol van a boltajtó kulcsa?

Nagy István: Nem tudom.

A tiszt és Szakács beszélnek valamit halkán, németül.

Szakács: Te itt maradsz! Ne nyúlj semmihez. És senki se jöjjön be.

Nagy István becsomagolja, zsebre teszi a lázmérőket. Felül a pultra, rágyújt.

A tiszt és Szakács kimennek az udvarra, végigjárják a házat. Átkutatnak minden helyiséget, feltúrják a szobákat, konyhát, pincét, padlást. Egyre dühösebbek, nem találnak semmit. Bemennek a fészerbe.

A boltba Kuka Pali surran be. Kérdően néz Nagy Istvánra, az rosszkedvűen mutatja, hogy mi történt. Kuka Pali is felül a pultra, rágyújt.

Az udvar felől bejön Szakács György a boltba. Kulcsot hoz magával, bezárja a boltajtót. Csak azután int Nagy Istvánéknak.

Szakács: Ti gyertek velem.

Kivezeti őket az udvarra, onnan be a fészerbe. Odabent meg van tisztítóva az a sarok, ahol Nagy Istvánék régen betonoztak. A német tiszt áll ott, sarkával kopogtatja a padlózatot, az üresen kong. Szakács két csákányt lök eléjük.

Szakács: Szaggassátok fel a betont.

Nagy István és Kuka Pali egymásra néznek, aztán szó nélkül munkához látnak. A tiszt és Szakács távolabbról figyelik őket. A tiszt kikapcsolja pisztolytáskáját. Nagy Istvánék felszaggatják a betont, félreállnak.

Nagy István: Készen vagyunk.

Szakács és a tiszt a veremhez mennek, belenéznek. A verem alján apró állatkák mozognak. Szakácsék hátrahőkölnek.

Szakács: Az úristenit! Patkányok!

Nagy István: Nem patkányok. Kisnyulak.

Szakács: Hogyhogy kisnyulak?

Nagy István: Az én nyulaim odaátrol lefúrtak a föld alá, és itt fiadtak meg. A nyulak szeretnek a föld alá bújni.

Nagy István egy zsákdarabot kerít, le akarja takarni a vermet. Szakács és a tiszt pusmogznak, nagyon dühösek.

Szakács: Menjetek innen.

Nagy István letakargatja a vermet.

Nagy István: Ne fázzanak meg ezek a szegény kisnyulak.

Szakács: Menjetek innen az anyátok kínjába.

Nagy István lassan elindul, nyomában Kuka Pali. Keresztülmennek az udvaron, ki az utcára. A bezárt bolt előtt fanyarul összemosolyognak. Távolról ismét hallatszik az ágyúdörgés.

Este kint az utcán. Az ágyúlövések most már közelebről hallatszanak, időnként a felvillanó torkolattűz is látszik, a lövedékek meg néha egészen közel csapódnak le.

A bolt előtti téren Kuka Pali járkal, és minden robbanás után vidáman sikolt egyet.

A fal mellett Nagy István igyekszik hazafelé. Az utca túloldaláról Harmat János szólítja nevén a sötétből.

Harmat: Pista! Nagy Pista!

Nagy István mereszi a szemét a sötétbe, megáll, azután átszalad a túloldalra. Az egyik kapualjából Harmat lép elő, egyenruhában.

Nagy István: Vitéz úr! Hát mégis megúsztad?

Összeölelkeznek.

Harmat: Megszöktem. Ha elkapnak a németek vagy a csendőrök, kivégeznek.

Nagy István: Van azoknak most elég bajuk. Holnap vagy holnapután már elpucolnak innen.

Harmat: Nem merek hazamenni. Hátha keresnek.

Nagy István: Gyere hozzánk. Nem lesz semmi baj.

Belekarol Harmatba, átvonszolja az utcán, bemennek Nagy Istvánékhöz.

Nagy Istvánék szobája: Az asszony varr, egy hároméves kislány a sarokban egy kisnyulat dajkál.

A szobában még két-három nyúl szaladgál. Nagy Istvánné felugrik. Harmat nyakába borul.

Nagy Istvánné: Harmat Jani! Hát élsz még? Istenem, milyen büdös vagy. De az a fontos, hogy élsz.

Nagy István felkapja kislányát nyulastól együtt, leül velük az asztalhoz. Kintről behallatszik az ágyúdörgés és Kuka Pali sikoltozása.

Nagy István: Kínálj meg bennünket valamivel.

Nagy Istvánné: Mindjárt.

Az asszony megpróbál egy kis rendet csinálni a szobában, Harmat leül az asztalhoz, megsimogatja a kislány fejét.

Harmat: Szép gyereketek van.

Nagy István: Fél a háborútól. Azért hoztam be neki a nyulakat. Azok is félnek a háborútól.

Harmat: Én is félek.

Nagy István: Akkor játsszál te is a nyulakkal. Vagy feltörök neked egy lázmérőt, és játsszál a higanygolyókkal. A gyerek is úgy szokott.

Harmat: Lázmérőt?

Nagy István int a feleségének, az odához egy lázmérőt, Nagy István letöri a végét, kiönti belőle a higanyt. A gyerek boldogan bökdösi a higanygolyócskákat.

Nagy István: Hát így.

Harmat: Honnan van neked ennyi lázmérő?

Nagy István: Az öreg zsidó adta, mielőtt elhurcolták.

Harmat: Elhurcolták?

Nagy István: El. Én voltam az utolsó vevője. Mindenáron meg akart ajándékozni valamivel. Éppen a lázmérők akadtak a kezébe. Van még három. Ha nagyon félnék...

Odakint ismét Kuka Pali sikoltozása hallatszik.

Harmat: A Kuka Pali mit csinál ott kint?

Nagy István: Élvezi a robbanásokat. Most ő is hall. A robbanásoktól megremeg a föld, azt érzi. Olyan, mintha hallana. Rettentően élvezi.

Harmat: Ő az egyetlen.

Az asszony pálinkásüveget és két poharat tesz az asztalra, tölt a poharakba. A két férfi iszik.

Nagy István: *(az asszonyhoz)* Készíts ki ruhát is. Jani át akar öltözni.

Nagy Istvánné: Miért?

Nagy István: Neki is büdös a mundér.

Nagy Istvánné: Akkor meg is mosakodhatna.

Harmat: Persze. Megmosakodnék. Hetek óta nem mosakodtam.

Nagy Istvánné: Hozok meleg vizet.

Az asszony kimegy a konyhába. Nagy István tölt a poharakba.

Nagy István: A túlélők egészségére.

Isznak. Az asszony visszajön lavórral, egy székre teszi, meleg vizet önt bele. Harmat feláll, derékig meztelenre vetkőzik, mosakodni kezd. Nagy Istvánné kezdi előszedni a civil ruhát.

Kivágódik az ajtó. Szakács és Kuglic lép be. Szakács civil ruhában, de árpádsávoval a karján, pisztollyal az oldalán, Kuglic csendőregyenruhában, géppisztollyal. Becsukják az ajtót, fenyegetően néznek körül, azután Harmaton állapodik meg a tekintetük. Harmat félmeztelen, rémülten áll, Nagy István ülve marad, tovább dajkálja a fiát.

Harmat: Én...

Nagy István: Szépen összejöttünk. Leültök, vagy csak benéztetek?

Szakács: A vitéz is tisztálkodik?

Nagy István: Ráfér. A frontról jön.

Szakács: Szabadságolta magát, mi?

Nagy István: Rászolgált.

Szakács: Látom, a civil ruha is elő van készítve. Büdös a háború, mi?

Nagy István: Túl sokáig tartott.

Szakács: *(Harmatra mutat)* Az ilyenek miatt tart sokáig. Régen megnyerhettük volna. De majd rendet csinálunk mi.

Nagy István: Miért nem ültök le?

Szakács: *(Harmathoz)* Vannak papírjaid?

Harmat: Nincsenek.

Nagy István: Idefigyeljete, tökösök! Miért nem mentitek az irhátokat, amíg lehet? *(Kuglichoz)* Téged talán még kihúzhatlak a szarból.

Szakács: Ma már három katonaszökevényt kivégeztünk.

Nagy István: Egy napra untig elég. *(Kuglichoz)* Te is lőttél rájuk?

Kuglic: Igen.

Nagy István: Az baj. Akkor pucolj te is minél gyorsabban, mert fellógnak. A Janit meg hagyjátok békében.

Szakács oldalba rúgja az egyik nyulat, aztán int Harmatnak.

Szakács: Kifelé!

Nagy Istvánné: Szemét ember lett belőled, Szakács Gyuri.

Szakács: Nevessetek ezen is. Ti mindenem tudtok nevetni.

Tuszkolják kifelé Harmatot, Nagy István leteszi a kisfiút, feláll.

Nagy István: Mit akartok velem?

Szakács: Ül csak le szépen. Mindjárt visszajövünk.

Kilökdösik Harmatot, Nagy István és felesége állva maradnak, a kisfiú felsír. Kintről rövid géppisztolyosorozat hallatszik. Szakács és Kuglic csakhamar visszatér. Szakács körbejárja a szobát, megsimogatja a síró gyerek fejét, leveszi a kardot a falról.

Nagy István: Lelőttétek?

Szakács: Te is azt érdemelnéd. De lehet, hogy megúszod olcsóbban.

Nagy Istvánék udvara. Az utcáról Kuka Pali jön be, az udvarban majdnem belebotlik Harmat holttestébe. Lehajol, vizsgálgatja. Azután lábujjhegyen a házhoz oson, halkán benyit a konyhába, onnan belép a szobába. Gyorsan kiiszkol az udvarra.

A szobában Nagy Istvánné az ajtó előtt áll, gyűlölködve nézi Szakácsot.

Nagy Istvánné: Ne merj az uramhoz nyúlni!

Szakács durván félrelöki az asszonyt. Nagy István neki akar menni Szakácsnak.

Nagy István: A kurva anyád!

Kuglic elállja az útját, mellének szegezi a géppisztolyt, lassan kituszkolja a szobából. Kimennek az udvarra. Szakács Nagy István torkának szegezi a kardot.

Szakács: Ne mozdulj, mert átszúrom a torkodat.

Szemének szegezi a kardot. Nagy István mozdulatlanul áll, oldalról Kuglic fogja rá a géppisztolyt.

Szakács: Ne mozdulj, mert kiszúrom a szemedet.

A gang felől eldördül két lövés. Szakács elvágódik, Kuglic sarkon fordul, még egy lövés, és ő is összeesik.

Kuka Pali jön elő a sötétből, kezében a forgópisztoly. A házból kirohan Nagy Istvánné, megáll egy pillanatra, azután sírva férje nyakába borul.

Nagy István: A tökök megmentette a bal fületem.

Nagy Istvánné: Mi történik itt velünk?

Nagy István: Még mindig élünk.

Nagy Istvánné: Mi történik itt? Mit csináljunk?
Bentről egyre hangosabb gyereksírás hallatszik.

Nagy István: Menj be, fektesd le a gyereket. Mi majd levisszük őket a fűzfák alá.

Nagy Istvánné: Rettentően félek.

Nagy István: Altasd el a gyereket. Meg a nyulakat is.
Az asszony szabódva bemegey a házba. Nagy István int Kuka Palinak, megfogják az egyik hullát, cipelni kezdik le a kert végébe a fűzfákhoz.

Valamivel később Nagy Istvánné konyhájában: az asszony egy heverőn ül, sír. Nagy István lép be, hozza a kardot, leül a felesége mellé.

Nagy István: Elaludt a gyerek?

Nagy Istvánné: El.

Nagy István: Ne sírj.

Nagy Istvánné: Mi is meg fogunk halni.

Nagy István: Nem tart már sokáig. Mi élni fogunk.

Nagy Istvánné: Eltemettétek őket?

Nagy István: Lefektettük őket a fűzfák alá. Holnap vagy holnapután eltemetjük őket a temetőbe. Bakos mellé. Én meg a tökök egész nap őrseget fogunk állni. Ő a pisztollyal, én meg a karddal.
Kintről egyre gyakrabban hallatszanak a robbanások, felhangzik Kuka Pali rikoltozása is.

Nagy Istvánné: Miért nem megy már haza a Pali? Vagy itt is alhatna.

Nagy István: Nagyon boldog. Azt hiszi, hogy megmentette az életemet...
 Lehet, hogy igaza is van.

Nagy Istvánné: Megöltek volna?

Nagy István: Nem tudom. A fületem levágta volna, az holtbiztos. Később esetleg...

Nagy Istvánné: Sohasem tudott nevetni. Mindig csak gyűlölködött és gúnyolódott. De nem tudott hangosan nevetni. Ha ez még sokáig tart, attól félek, hogy majd mi is...

Nagy István: Hallgass!

Nagy István feszülten figyel. Kintről Kuka Pali most már állandóan rikoltozik. Nagy István feláll.

Nagy István: Baj van. Történt valami.

Nagy Istvánné: Ugyanúgy nyerít, mint eddig.

Nagy István: Nem. Nem ugyanúgy.
Indul kifelé, az asszony belekapaszkodik.

Nagy Istvánné: Ne menj ki.

Nagy István: Meg kell nézнем. Mindjárt visszajövök.
Nagy István kimegy az utcára, futni kezd a hang irányába. Kuka Pali guggolva rikoltozik, kezét a hasára szorítja. Nagy István feltámoogatja, vonszolja a ház felé.

Belépnek a konyhába, Nagy István a heverőre fekteti Kuka Palit, aki most már csak halkán sóhajtozik.

Nagy István: Megsebesült. Be kell kötözni. Hozz egy lepedőt.
Az asszony odamegy Kuka Palihoz, kigombolja a kabátját. Remegve fordul a férje felé.

Nagy Istvánné: Haldoklik. Látszanak a belei.

Nagy István: Azt mondtam, hogy hozz egy lepedőt, az úristenit.

Az asszony bemegy a szobába. Nagy István a sebesülthöz lép, megnézi, hátrál egy kicsit. Kuka Pali az ágyról mutogat, könyörög valamiért Nagy Istvánnak, aki konokul rázza a fejét.

Az asszony visszajön, lepedőt kezd hasogatni, a lepedőcsíkokat összehajtogatja, Kuka Pali hasára helyezi. A vér mindjárt átüt a fehér lepedőn. Kuka Pali tovább könyörög Nagy Istvánnak. Az egy ideig még tiltakozik, aztán elmosolyodik, bólint. Kuka Pali visszamosolyog. Nagy István félretolja a feleségét.

Nagy István: Vezessük ki az udvarra.

Nagy Istvánné: Az udvarra?

Nagy István: Igen.

Nagy Istvánné: De hát...

Nagy István leinti. Felsegítik Kuka Palit, kivezetik az udvarra.

Nagy István: Engedd el.

Elengedik Kuka Palit, az görnyedten áll az udvar közepén. Nagy István a gang széléhez megy, előveszi a forgópisztolyt, elindul a sebesült felé.

Nagy Istvánné: Mit akarsz csinálni?

Nagy István: Menj be!

Nagy Istvánné: Nem megyek!

Nagy István: Legalább fordulj el.

Az asszony nem mozdul. Nagy István felemeli a pisztolyt, lő, Kuka Pali hátratántorodik, még egyszer lő, Kuka Pali hanyatt vágódik.

Nagy István leül a gang szélére, a pisztolyt nézi. A felesége mellé ül.

Nagy Istvánné: Megölted!

Nagy István: Ő kért rá. Nem akart szenvedni. Haldoklott már.

Nagy Istvánné: Haldoklott már.

Nagy István: Egyedül fogok őrt állni. Egy játékkarddal meg egy játékpisztollyal. Ebben is már csak egy golyó van.

LEJELENTÉS